

Právo veta v modeli samosprávnej demokracie

Jedným z najsilnejších nástrojov priamej demokracie je právo veta. Veto (z lat. Zakazujem) bolo pôvodne právo tribúnov v starovekom Ríme urobiť neplatným uznesenie senátu. Dnes sa tým vo všeobecnosti chápe právo na prejav alebo vyjadrenie nesúhlasu s uznesením, zákonom, plánovaným opatrením a podobne. Väčšinou sa právo veta používa len v súvislosti s ústavným aktom prezidenta, ktorým ruší platnosť aktov iných ústavných činiteľov (napr. parlamentu) tým, že odoprie podpis na príslušný dokument (napr. zákon). Ak prezident odmietne zákon prijatý parlamentom, spravidla sa zákon vracia do parlamentu na nové prerokovanie, ktoré potom zvyčajne prebieha za prísnejších procedurálnych podmienok.

V medzinárodných vzťahoch právo veta znamená blokujúci hlas štátu v určitom medzinárodnom orgáne či organizácii, napríklad právo veta všetkých stálych členov Bezpečnostnej rady OSN. Podľa toho, ako dlho veto trvá, rozlišujeme dva základné typy: suspenzívne veto - veto stráca svoju platnosť potom, ako sú splnené nejaké definované podmienky (napr. parlament prehlasuje veto prezidenta kvalifikovanou väčšinou) a absolútne veto - proces je definitívne a bezpodmienečne zastavený (toto veto napr. používa Bezpečnostná rada OSN).

Ako nástroj priamej demokracie nadobúda právo veta svoj význam vtedy, ak ho chápeme v zmysle ľudového veta, čiže v práve občanov zamietnuť zákon (nariadenie, opatrenie, vyhlášku,...), ktorý prijali ich zástupcovia v parlamente na regionálnej či miestnej úrovni. Svoj najdôležitejší význam nadobúda právo veta v modeli **samosprávnej demokracie**, kde väčšina rozhodovacích právomoci je presunutá na najnižší stupeň spoločenského usporiadania, na obec. Myšlienka samosprávnej demokracie čerpá jednak z historických vzorov (napr. občinový systém v starom Rusku, kozácke občiny, veče v Novgorode), z rôznych kmeňových usporiadaní (Irokézi), náboženských komunit (Habáni, Amiši) a jednak bola rozpracovaná v niektorých novodobých alternatívnych konceptoch (anarchistické komunity, ekologické a duchovné komunity, Damanhur, Findhorn, Christiania, rodové osady, atď.).

O presadzovanie práva veta ako nástroja samosprávnej demokracie sa v Čechách snaží Občanské sdružení pro Trojčlenný sociální organismus (www.tso.cz). V ich chápaní by obec predstavovala najdôležitejšiu jednotku spoločenského usporiadania. Obec nemá predstavovať príliš veľký územný celok. Veľké mesto by netvorilo samosprávny celok, len jeho mestské časti. Spolu by mestskú časť tvoril zväz obcí, medzi ktorými by mohli byť vzťahy založené na vzájomnej dohode o spolupráci.

S právom veta na miestnej úrovni je spojené právo byť členom obce. Členstvo v obci môže byť definované splnením určitých podmienok, ktoré si nastaví každá obec, napr. vek, či človek pochádza z danej obce alebo sa sem prisťahoval, vlastníctvo nehnuteľnosti v obci, súhlas ostatných členov obce a pod.

Len plnoprávny člen obce môže plne uplatniť toto právo veta. Právo veta uplatňuje občan voči rozhodnutiam obecného zastupiteľstva a starostu, keď s nimi nesúhlasí a má pocit, že ho takéto rozhodnutie poškodí. Môžu ho použiť iba tí občania, ktorých

sa prípad, ktorý môžu vetovať, bezprostredne týka, napr. výstavba cesty, stavba verejnej budovy v jeho blízkosti, zmeny poplatkov a daní, a podobne. Občianske právo veta by malo smerovať k úplnému potlačeniu korupcie. Právo veta má prinútiť každého, aby sa snažil so svojím spoluobčanom dohovoriť a nehľadať cestičky, ako ho podviesť.

Právo veta súvisí s povinnosťou vetujúceho občana zdôvodniť ho a nahradiť vetom spôsobenú škodu, pokiaľ nejaká vznikla. Tým odpadá zneužitie práva veta. Tí, čo sa na samospráve obce prostredníctvom práva veta nechcú zúčastniť, tí sa nemusia zúčastňovať. Pokiaľ však niekto vyjadrí svoje „nie“ a nedokáže ho zdôvodniť, potom mu hrozí strata členstva v obci. To platí v prípade zlomyseľnosti ako aj v prípade, že občan z mentálnych dôvodov nevie, čo činiť. Môže mu tak jednomyseľným (alebo aspoň 2/3?) súhlasom všetkých členov obce odobrať členstvo v obci. Tým stráca právo veta. V prípade práva veta je zrejmé, že zastupiteľstvo v obci nebude zasadať, aby vymýšľalo podvody, ktoré nemajú šancu prejsť cez právo veta. Počet zasadnutí tým ubudne a občianskej spolupráce pribudne. Nikto predsa nebude vetovať vec, ktorá je pre neho výhodná. Navyše každý musí svoje veto zdôvodniť.

Občan s právom veta rozhoduje vždy o tom, čo sa má stať v obci, v ktorej žije, takže bude vystavený prípadným negatívnym následkom svojho rozhodnutia alebo prejavom nevôle susedov. Kým obecný poslanec alebo starosta môže zneužiť svoje právomoci z dôvodu špekulácie, lajdáctva alebo korupcie, dôvodom zneužitia práva veta občanom môže byť len lajdáctvo. Možností zneužitia práva veta občanom sú menšie ako jeho voleným zástupcom. Sú tu tiež rozdiely v možnostiach prevencie, dokazovania a trestania zneužitia. U voleného zástupcu je slabá možnosť prevencie, ako aj dokazovania v prípade zneužitia svojej funkcie a prípadný trest je väčšinou len odvolanie z funkcie. V prípade občana je to iné. Ak by sa ukázalo, že konkrétny občan je nespôsobilý a prejavuje sa negatívne, ostatní občania ho medzi seba proste nezoberú.

Vo vzťahu občana k obci by malo platiť: „Škoda občana je škodou obce a škoda obce je škodou všetkých občanov!“ To núti občanov zaujímať sa o to, aby k takým škodám nedochádzalo, ale aj aby škodu spôsobenú ktorémukoľvek občanovi nahradil pokiaľ možno škodca.

Právo veta je len jedným z možných nástrojov priamej demokracie, vždy sa dá kombinovať s inými nástrojmi ako je referendum, priebežný volebný systém, občianske snemy, participatívne rozhodovanie a pod.. všetko závisí od nastavenia a mentálnej výbavy ľudí, do akej miery a akým spôsobom chcú rozhodovať samy o svojich vlastných veciach.

Podrobnejšie k právu veta a priamej demokracii v mojej knihe „**Zodpovedná spoločnosť**“ www.artforum.sk/catalog/sulik-david:zodpovedna-spolocnost-alternativna-ekonomika-priama-demokracia-a-komunity-ako-cesta-k-spravodlivej/?mod=catalog&detail=36592

David Sulík, štvrtok 8. novembra 2012

Prevzaté z **sulik.blog.sme.sk**